

УДК 001.891:613/614-053.2/.5

М.М. Коренєв, М.Л. Водолажський, Т.П. Сидоренко, Т.В. Фоміна, Т.В. Кошман

Актуальні питання трансферу інноваційних медичних технологій у галузі охорони здоров'я дітей та підлітків

ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України», м. Харків

PERINATOLOGY AND PEDIATRIC. UKRAINE. 2017.3(71):70-73; doi 10.15574/PP.2017.71.70

Наведено узагальнені сучасні відомості про такі поняття, як «інновації», «конкурентоспроможні медичні технології», «дифузія знань», «трансфер технологій». Розкрито зміст категорії «некомерційний трансфер», його використання в галузі охорони здоров'я дітей та підлітків. Виділено етапи впровадження наукового продукту дослідницьких робіт (нових методів діагностики, лікування, організаційних заходів та ін.), визначено інструменти некомерційного трансферу.

Ключові слова: медична технологія, інновація, трансфер технологій, некомерційний трансфер.

Current issues concerning transfer of innovative medical technologies in the field of children and adolescents health care

M.M. Korenev, M.L. Vodolazhskiy, T.P. Sidorenko, T.V. Fomina, T.V. Koshman

SI «Institute for Children and Adolescents Health Care of the NAMS of Ukraine», Kharkiv, Ukraine

The article summarizes current information about such notions as innovation, competitive medical technologies, diffusion of knowledge, and transfer of technologies. The content of «non-profit transfer» category, its use in the field of children and adolescents health care is revealed. The stages of introduction of the scientific research outcomes (new methods of diagnosis, treatment, organizational arrangements et al.) are highlighted, and the instruments of non-commercial transfer are defined in the article.

Key words: medical technology, innovation, transfer of technologies, non-profit transfer.

Актуальные вопросы трансфера инновационных медицинских технологий в области охраны здоровья детей и подростков

Н.М. Коренев, М.Л. Водолажский, Т.П. Сидоренко, Т.В. Фомина, Т.В. Кошман

ГУ «Институт охраны здоровья детей и подростков НАМН Украины», г. Харьков

Приведены обобщенные современные сведения о таких понятиях, как «инновации», «конкурентоспособные медицинские технологии», «диффузия знаний», «трансфер технологий». Раскрыто содержание категории «некоммерческий трансфер», его использование в области охраны здоровья детей и подростков. Выделены этапы внедрения научного продукта исследовательских работ (новых методов диагностики, лечения, организационных мероприятий и др.). Определены инструменты некоммерческого трансфера.

Ключевые слова: медицинская технология, инновация, трансфер технологий, некоммерческий трансфер.

Однією з найважливіших складових діяльності НАМН України щодо реалізації інноваційної політики держави в галузі охорони здоров'я населення є створення і трансфер нових способів, методів і технологій діагностики, лікування та профілактики найбільш поширених захворювань людини, у т.ч. нових лікарських засобів, медичної техніки та виробів медичного призначення (Концепція розвитку медичної науки і основні напрями наукових досліджень у наукових установах НАМН на 2013–2015 роки) [7]. Проблеми трансформації наукових розробок в об'єкти інноваційної діяльності (інноваційний продукт) та їх освоєння фахівцями є надзвичайно актуальними в галузі охорони здоров'я дітей та підлітків. Водночас, залишаються невизначеними питання, які стосуються впровадження результатів наукових досліджень у практичну медицину. Виникає низка запитань. Зокрема, «Яка різниця між поняттями: «впровадження

інновацій» і «трансфер медичних технологій»; «трансфер знань» і «трансфер технологій»? «Чи завжди медична технологія є інновацією, а, можливо, ці категорії використовуються як синоніми у професійному соціумі?» та ін.

Вочевидь, для подальшого обговорення питань впровадження результатів наукових досліджень у галузі охорони здоров'я дітей та підлітків слід визначити категорійний апарат цієї важливішої проблеми. На жаль, у професійному медичному соціумі не приділено достатньої уваги розробці цього питання, тобто впровадження результатів наукових досліджень у практику фахівців потребує вирішення теоретичних і практичних завдань, серед яких — визначення змісту термінів, оцінка шляхів впровадження.

У методичних рекомендаціях щодо інноваційних технологій у медицині надається ретельне тлумачення термінам, які використовуються при обговоренні гострих проблем

впровадження результатів науково-дослідних і дисертаційних робіт у практичну діяльність, а саме: «інноваційний продукт», «інструктивно-методичний документ», «досягнення», «новація», «передовий досвід». На думку фахівців, інновації в медицині розуміються як нові рішення, що зумовлюють опанування нових медичних технологій (діагностика, лікування та профілактика захворювань, організація системи медичної допомоги та управління охороною здоров'я), яка реалізується в системі практичної охорони здоров'я та медичної науки.

Сьогодні під медичною технологією розуміють динамічно взаємопов'язане клінічне, лабораторне, інструментальне, функціонально-діагностичне, медикаментозне, немедикаментозне, реабілітаційне, організаційно-методичне, а також сервісне забезпечення лікувально-діагностичного процесу, який являє собою певний набір та послідовність закінчених дій (операцій) і процедур (сукупність операцій), що проводяться з метою вдосконалення систем організації охорони здоров'я, у рамках яких захищається і підтримується здоров'я людини [3, 9, 14].

Динаміка розвитку медицини, зокрема, розробка конкурентоспроможних методів профілактики, діагностики та лікування, перевищує розвиток технологій у багатьох інших галузях, вважаючи їх високу технологічність, тісний взаємозв'язок із наукою і вплив людського фактора. Вирішальним чинником для отримання кінцевого результату користі від сучасних досягнень медицини для пацієнтів у вигляді поліпшення показників здоров'я є перенесення теоретичних знань і навичок у практичну охорону здоров'я.

Цей процес називають дифузією знань у практику. Це обмін, синтез і етично обґрунтоване застосування знань у рамках комплексних систем взаємодії між вченими і користувачами з метою прискорення отримання медико-соціального ефекту. У медицині дифузія знань націлена на поліпшення здоров'я населення, підвищення ефективності медичних послуг та удосконалення всієї системи охорони здоров'я.

Аналіз публікацій з питань трансферу знань і технологій свідчить про те, що переважно ця проблема розглядається в економічній площині. Узагальнення інформаційних досліджень показує, що під трансфером знань у широкому розумінні дослідники мають на увазі процеси передавання результатів наукових досліджень

із залученням наукових комунікацій від авторів до користувачів. Трансфер технологій є складовою трансферу знань.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» категорія «трансфер технологій» визначається як передача технології, що супроводжується укладенням угоди між фізичними і/або юридичними особами, в якій встановлюються майнові права і обов'язки щодо технології та/або її складових, зміни або припинення дії [11].

Водночас, потреби сьогодення обумовлюють більш широке трактування змісту цієї категорії. На наш погляд, найбільш ретельно це питання досліджено у працях таких економістів, як Д.І. Погрібний, Л.І. Федулова, В.П. Соловйов, В.Ф. Столярова, Т.Є. Воронкова та ін. [2, 10, 15].

Поняття «трансфер технологій» для вітчизняної науки і практики є відносно новим. Так, розглядаючи дефініцію «трансфер технологій», Д.І. Погрібний [10] наголошує, що слід приділити увагу її визначенню, яке дається згідно з офіційними рекомендаціями Організації з економічного співробітництва та розвитку (OECD). Тобто трансфер технологій — це передача науково-технічних знань і досвіду для надання науково-технічних послуг, застосування технологічних процесів і випуску продукції. На думку зарубіжних вчених, трансфер технології — це процес, за допомогою якого вся сукупність «систематизованих знань» (наукові та науково-прикладні результати, об'єкти права інтелектуальної власності, комерційні таємниці та ноу-хау), незалежно від того, в якій об'єктивній формі вони виражені, використовуються для забезпечення приватних і суспільних потреб [6].

За економічним змістом трансфер технологій поділяється на дві форми: комерційний та некомерційний. Комерційний трансфер — це процес переходу інформації, технологій, результатів науково-технічних досліджень від власника (який може бути розробником, а може ним і не бути) до споживача (покупця), у результаті чого передбачається отримання комерційної користі в тій чи іншій формі й розмірах згідно з умовами угоди.

Некомерційний трансфер частіше за все використовується в процесі фундаментальних, базових наукових досліджень, наукових відкриттів, технологічних винаходів або в тих випадках, коли власник науково-технічного продукту не має можливості або зацікавлений у скорішому використанні своєї технології, а не в комерціалізації. Іноді він супроводжуєть-

ся невеликими витратами й може підтримуватися як державою, так і приватними особами. На думку багатьох авторів, інструментами некомерційного трансферу технологій виступають вільна (доступна) науково-технічна інформація: наукові і професійні технічні журнали, періодика та інша спеціальна література, бази і банки даних, патентні видання, документи, довідники, доповіді і виступи на міжнародних конференціях, семінарах, симпозіумах, ярмарках, виставкових заходах, стажування вчених і фахівців в університетах та організаціях; обмін ліцензіями і науково-технічною інформацією на паритетній основі, створення венчурних фірм фахівцями з однієї або різних країн, створення маркетингових підрозділів в великих об'єднаннях (корпораціях) [4, 8].

Впровадження нових методів профілактики, діагностики та лікування, організаційних технологій тощо включає в себе три основні етапи: придбання первинної інформації (знань і технічних навичок) про технології; організацію впровадження технологій, вирішення матеріально-технічних, юридичних, фінансових і кадрових питань надання послуги або продукту, а також після впровадження підтримку організаційних заходів таких, як отримання державного замовлення на медичні послуги з урахуванням запровадженої технології, маркетинг технологій тощо.

На першому етапі споживачі здобувають первинні знання про інновації, а також набувають технічні навички, необхідні для впровадження технології.

На організаційному етапі впровадження технології вирішуються юридичні, фінансові питання, створюється організаційна структура. Якщо нова технологія може призвести до надання нової медичної послуги, постає питання щодо розробки медичних протоколів, реєстрації нових лікарських засобів або придбання (удосконалення) медичного обладнання.

На етапі підтримки впровадженої технології проводяться маркетингові дослідження, забезпечення адекватної компенсації за виконання технології тощо. Дуже важливо оцінювати ефективність впровадженої технології за показниками здоров'я пацієнтів, показниками складності виконання для персоналу та успішності реалізації вимог, фінансовими показниками. У результаті оцінки результатів запровадженого методу, послуги або продукту, споживачем можуть бути зроблені заходи щодо вдосконалення технології [1].

Вочевидь, категорія «некомерційний трансфер медичних технологій» у галузі охорони здоров'я дітей та підлітків буде трактуватися, як передача нових знань, отриманих при виконанні дослідницьких робіт і втілених у медичні технології (об'єкти інноваційної діяльності), що містять опис застосування способів, методів і технологій діагностики, лікування та профілактики гострих та хронічних захворювань (у т.ч. нові лікарські засоби, медична техніка та вироби медичного призначення), а також організаційні рішення щодо удосконалення медичного забезпечення дітей та підлітків шляхом укладення відповідної угоди між розробником (власником) і споживачами для їх безкоштовного використання у практичній діяльності лікарів, в учбових програмах навчання фахівців у закладах післядипломної освіти та на відповідних курсах стажування, а також демонструватися на виставкових заходах, наукових форумах різного рівня, відповідних сайтах Інтернет з метою ознайомлення фахівців для подальшого застосування в роботі і можливого отримання комерційного ефекту [13].

Таким чином, за аналізом літературних джерел стосовно питань трансферу медичних технологій у галузі охорони здоров'я дітей та підлітків можна зробити такі висновки.

У широкому розумінні трансфер медичних технологій, розроблених за результатами дослідницьких робіт, являє собою їх просування з використанням усіх наукових комунікацій (публікування в науково-практичних виданнях, презентація результатів дослідження на наукових форумах, навчання лікарів у закладах післядипломної освіти, розміщення знань в мережі Інтернет). У менш вузькому розумінні — використання фахівцями в роботі результатів досліджень, втілених у науково-технічну продукцію (об'єкти інтелектуальної власності, методичні рекомендації, інформаційні листи, комп'ютерні програми та бази даних).

Некомерційний трансфер наукового результату являє собою процес поширення нових знань у професійному соціумі без отримання винагороди. До об'єктів некомерційного трансферу наукового результату входять: доповіді і виступи авторів на наукових форумах різного рівня, їх презентація на виставкових заходах, включення інформації про медичні технології в учбовий процес для фахівців на курсах підвищення кваліфікації проведення майстер-класів і семінарів, а також тематичних програм у засобах масової інформації.

Конфлікт інтересів відсутній.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус О.Ю. Державне регулювання у сфері трансферу знань та технологій як чинник інноваційного розвитку економіки України [Електронний ресурс] / О.Ю. Білоус // Вісник соціально-економічних досліджень. — 2015. — Вип. 2. — С. 100—107. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2015_2_13. — Назва з екрана.
2. Бутенко Д.С. Трансфер інноваційних технологій: сутність та значення для сучасної економіки України [Електронний ресурс] / Д.С. Бутенко, І.І. Ткачук // Електронне наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки» Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського. — 2015. — Вип. 3. — С. 232—235. — Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/48.pdf>. — Назва з екрана.
3. Горбань А.Є. Інформаційна система планування, обліку, моніторингу та управління інноваційною діяльністю в сфері охорони здоров'я України [Електронний ресурс] / А.Є. Горбань, М.Л. Кочина // Медична інформатика та інженерія. — 2016. — № 1. — С. 15—23. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mii_2016_1_5. — Назва з екрана.
4. Довбенко В.І. Роль потенціалу трансферу знань і технологій в інноваційному процесі [Електронний ресурс] / В.І. Довбенко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. — 2013. — № 776. — С. 254—263. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_776_40. — Назва з екрана.
5. Зайцев В.Є. Використання інтелектуальної власності як основа ефективної інноваційної діяльності та підвищення конкурентного потенціалу підприємств [Електронний ресурс] / В.Є. Зайцев // Вісник економічної науки України. — 2016. — № 1. — С. 54—61. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Venu_2016_1_11. — Назва з екрана.
6. Козаченко В.Я. Сучасний стан мереж трансферу технологій за кордоном та проблеми їх розвитку в Україні [Електронний ресурс] / В.Я. Козаченко, Н.Г. Георгіаді [Електронний ресурс] // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. — 2010. — № 691. — С. 162—172. — Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10011/1/26.pdf>. — Назва з екрана.
7. Концепція розвитку медичної науки і основні напрями наукових досліджень в наукових установах НАМН на 2013—2015 роки (проект) // Международный эндокринологический журнал. — 2013. — № 4 (52). — С. 63—66.
8. Майданик Л. Поняття та механізм комерціалізації інтелектуальної власності в праві України [Електронний ресурс] / Л. Майданик // Юридична Україна. — 2014. — № 7. — С. 39—45. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2014_7_10. — Назва з екрана.
9. Питання підвищення ефективності інноваційної та винахідницької діяльності й розвитку трансферу медичних технологій у сфері охорони здоров'я України [Електронний ресурс] / В.В. Лазоришинець [та ін.] // Український медичний часопис. — 2014. — № 4. — С. 142—145. — Режим доступу: <http://www.umj.com.ua/article/78227/pitannya-pidvishhennya-efektivnosti-innovacijnoi-ta-vinaxidnickoi-diyalnosti-j-rozvitku-transferu-medichnix-technologij-u-sferi-oxoroni-zdorov-ya-ukraini-pdf>. — Назва з екрана.
10. Погрібний Д.І. Господарсько-правове регулювання відносин у сфері трансферу технологій [Електронний ресурс] / Д.І. Погрібний // Право та інновації. — 2013. — № 4. — С. 27—41. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2013_4_5. — Назва з екрана.
11. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 45. — С. 1479.
12. Родіонова І.В. Основні форми та етапи здійснення трансферу технологій промислових підприємств / І.В. Родіонова // Вісник Запорізького державного університету. — 2012. — № 3. — С. 60—65.
13. Свінціцький А.С. Актуальні питання щодо впровадження медичних інноваційних технологій у закладах охорони здоров'я [Електронний ресурс] / А.С. Свінціцький, О.І. Висоцька // Практикуючий лікар. — 2015. — № 1. — С. 7—13. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PraktLik_2015_1_4. — Назва з екрана.
14. Слабкий Г.О. Цінність та вартість — дві компоненти системи оцінки медичних технологій та прийняття рішень в охороні здоров'я / Г.О. Слабкий, О.Ю. Марков, О.В. Горбенко // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. — 2012. — № 2. — С. 99—103.
15. Федулова Л.І. Стан розвитку охорони інтелектуальної власності як складової науково-технологічного потенціалу сфери охорони здоров'я України [Електронний ресурс] / Л.І. Федулова, Т.В. Груздова, С.В. Палиця // Український соціум. — 2013. — № 3. — С. 99—116. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2013_3_11. — Назва з екрана.

Сведения об авторах:

Корнев Николай Михайлович — засл. деятель науки и техники Украины, д.мед.н., проф., директор ГУ «ИОЗДП НАМН».

Адрес: г. Харьков, пр. Юбилейный, 52-А; тел. (0572) 62-50-19.

Бодолажский Максим Леонидович — к.мед.н., отдел научно-медицинской информации и патентно-лицензионной работы ГУ «ИОЗДП НАМН».

Адрес: г. Харьков, пр. Юбилейный, 52-А; тел. (0572) 62-31-27.

Сидоренко Татьяна Павловна — к.мед.н., ст.н.с. отделения научной организации медицинской помощи школьникам и подросткам ГУ «ИОЗДП НАМН».

Адрес: г. Харьков, пр. Юбилейный, 52-А; тел. (0572) 62-60-12.

Фомина Татьяна Вадимовна — ст.н.с. отдела научно-медицинской информации и патентно-лицензионной работы ГУ «ИОЗДП НАМН».

Адрес: г. Харьков, пр. Юбилейный, 52-А; тел. (0572) 62-31-27.

Кошман Татьяна Владимировна — н.с. отдела научно-медицинской информации и патентно-лицензионной работы ГУ «ИОЗДП НАМН».

Адрес: г. Харьков, пр. Юбилейный, 52-А; тел. (0572) 62-31-27.

Статья поступила в редакцию 28.04.2017 г.